

MARXIZMUS-LENINIZMUS AKO ŽIVÉ TVORIVÉ MYSLENIE

A. SIRÁCKY: Na prelome rokov. VEDA, Bratislava 1984, 296 s.

Náš čitateľ nemá často príležitosť čítať také pôvodné slovenské práce z oblasti filozofie, ktoré by na jednej strane citlivo reflektovali živé problémy súčasnosti a na druhej strane by hlboko prenikali do problematiky vývinu dnešného filozofického myslenia. Najnovšia kniha akademika Andreja Siráckeho *Na prelome vekov* týmito kvalitami disponuje. Navyše si jej autor položil za cieľ realizovať svoje tvorivé zámery spôsobom, ktorý by z radov čitateľov nevylučoval čitateľa-nefilozofa; naopak, autor sa usiluje dosiahnuť maximálnu zrozumiteľnosť a tematickú príťažlivosť textov, čo zaručuje publikácií dostatok čitateľov. To všetko, pravda, bez akéhokoľvek zlaivenia z vedeckej náročnosti kladenej na spracovanie problematiky.

Hoci v prípade novej knihy A. Siráckeho nejde o premyslene koncipovanú a formálne precízne štruktúrovanú monografiu, ale o súhrn článkov, úvah a štúdií, nemožno jednotlivým častiam uprieť vzájomnú vnútornú myšlienkovú spätosť. Zdá sa, že práve rôznorodosť tém, rozmanitosť uhlov pohľadu a špecifické zvláštnosti jednotlivých problémov prinútili autora vyjadriť svoje názory účinnejším a sugestívnejším spôsobom, než ako je to možné v tradične pochopenej monoteematickej práci.

V prvej časti diela sa stretávame s autorovými názormi na problémy, ktoré súvisia s postavením filozofie „v zápase a úsilí o humanizáciu ľudskej spoločnosti, o ekonomické, sociálne a duchovné oslobodenie človeka, o plný rozvoj osobnosti vo vyspe-

lom, zdravom kolektíve“. (s. 100) A základnou črtou, ktorá charakterizuje autorov prístup k nastoleným problémom, je myšlienka, že filozofia má v rámci marxizmu-leninizmu rozsiahle a výsostné poslanie: pomáhať nielen vysvetľovať, ale aj meniť svet.

A. Sirácky múdro a s hlbokou životnou skúsenosťou pristupuje k problémom filozofie v ideologickom zápase súčasného sveta, píše o dôležitosti rozvíjania marxizmu-leninizmu ako stále živého tvorivého myslenia, o dialektike, ktorá nás vedie k vyššiemu stupňu poznávania objektívnej reality, nabáda ku kritike a k odvahe tvorivo myslieť, aby na pozadí objektívneho posúdenia možností marxisticko-leninskej filozofie a perspektív jej rozvoja zdvihol hlas proti filozofii beznádeje a pesimizmu, ktorú vydáva krízu kapitalizmu za krízu našej civilizácie.

Ak prvú časť knihy venoval autor viac filozofii a teórii, pre druhú časť je charakteristická Siráckeho priam bytostná potreba reagovať na aktuálne problémy, ktoré sa týkajú budovania rozvinutej socialistickej spoločnosti a v neposlednom rade aj vytváranie nového typu človeka, formovania socialistickej osobnosti: Takého človeka, ktorý „sa stáva (je to proces) v socializme a v budúcej komunistickej spoločnosti tvorom výsostne spoločensky tvorivým, humánnym a morálnym“. (s. 245)

S tým, pravda, viac či menej bezprostredne súvisia otázky etiky (ich teoretické a praktické rozpracovanie), humanizmu, reálneho socializmu a predovšetkým otázka spoločenského

a myšlienkového pokroku. Vo svojich úvahách o rozličných aspektoch problematiky pokroku akademik Sirácky rozoberá faktory a trendy procesov, ktoré „tvoria základ i nadstavbu nosných pilierov spoločenského a myšlienkového pokroku našej spoločnosti. V takejto analýze a syntéze je súčasne vyslovená aj reálna prognóza, spočívajúca na objektívnych zákonoch socializmu.“ (s. 210)

Po prečítaní knihy nadobudne čitateľ pocit, že hlavným zámerom — alebo jedným z hlavných zámerov — autora bolo poukázať na dôležitosť problémov, ktoré sa týkajú budúcnosti ľudstva. Aj keď sa A. Sirácky zaoberá vyslovene futurologickou problematikou len okrajovo, azda z každej kapitoly knihy vyčnieva otáznik budúcnosti. Autor chápe všetky javy, o ktorých píše, historicky, v dejinnej perspektíve. Či už ide o otázky budúcnosti filozofie, o jej vývinové perspektívy alebo o otázky dejín ľudstva, ktoré stojí „na križovatke existencie (a života na Zemi)“. (s. 140)

Predstava budúcnosti — a najmä úsilie o pozitívne vyriešenie všetkých životne dôležitých problémov, pred ktorými ľudstvo stojí — ovplyvňuje takmer všetky autorove úvahy. „Budúcnosť je pred nami otvorená ako di-

menzia času a priestoru“, píše A. Sirácky, „a je potrebná veľká dávka nielen znalostí (podľa možnosti exaktných), ale možno ešte väčšie schopnosti fantázie, predstavivosti, imaginácie, ako aj darov prognostiky a extrapolácie, aby sme mohli aspoň približne vyhmatať obraz budúcich vecí, javov, veľkých peripetií spoločenských i myšlienkových objavov.“ (s. 101)

Úvahy tohto typu dokážu v čitateľovi prebudiť nielen záujem o prognostickú problematiku, ale predovšetkým dokážu vyprovokovať pocity zodpovednosti za charakter zmien, ktoré nás v budúcnosti očakávajú. V tomto zmysle má Siráckeho kniha aj nezanedbateľný výchovný rozmer, umocnený navyše sviežim štýlom a presvedčivou argumentáciou. Je to kniha, ktorá sa zrodila z poznania, že budúcnosť sa rodí v lone prítomnosti a že prítomné spoločenské pohyby ju môžu zásadne ovplyvniť. K tomuto poznaniu pristúpil A. Sirácky ako vedec-filozof, ktorý chápe, že „svoje plné rozvinutie a kvalitu dosiahne humanizmus až po celosvetovom víťazstve komunizmu, čo si vyžaduje dlhé historické epochy a etapy ťažkých zápasov robotníckej triedy a pracujúcich celého sveta“. (s. 163)

Dalimír Hajko

UVEDOMELÉ KONANIE A ROZVOJ OSOBNOSTI

D. A. KIKNADZE: Sistema faktorov dejstvija i razvitija ličnosti (Systém faktorov konania a rozvoja osobnosti). Sabčota Sakartvelo, Tbilisi 1982, s. 227.

Autor, gruzínsky filozof D. A. Kiknadze, sa už dlhší čas venuje otázkam mechanizmov, ktoré formujú ľudské konanie a správanie. V prvej svojej monografii skúmal spojenie medzi potrebami, správaním a výchovou (*Potrebnosti, povedenije, vospitanije*. Moskva 1968) a v nadväznosti na ňu sa

zaoberal ľudským konaním (Tbilisi 1971, v gruzínskom jazyku). Mechanizmus konania interpretoval autor spočiatku ako refaz: prostredie — potreba — uvedomenie — motivácia — rozhodnutie — zameranosť — konanie. Recenzovaná publikácia predstavuje dopracovanie uvedenej koncep-